

Sommigen hadden onderdak gezocht voor hun hond, zoals in Amersfoort: “Het gezin Vonk maakte zich zaterdagmorgen klaar voor vertrek. Nel van 't Eind-Vonk: ‘Het was mooi weer maar we namen ook een trui mee, en natuurlijk handdoeken. Ons hondje werd tijdelijk ondergebracht in het asiel.’”¹⁶⁵ Anderen hadden de honden eenvoudigweg losgelaten, in de hoop dat ze het zouden redden, soms is de hond verdwenen, soms nog aanwezig. Bij terugkeer in Amersfoort is de aanblik onwerkelijk. “Alles bleek intact maar ietwat luguber. Geen mensen, maar wel veel loslopende honden en mussen die op de treeplanken kwamen zitten. Op het terrein van de ijsbaan liepen geiten, een paard en konijnen.” Nog lang zouden honderden zwerfdieren rondlopen en bij asiels worden ondergebracht.¹⁶⁶ Niet overal is men in de eerste dagen zo blij met loslopende honden. “In de Rijn liggen boten met bestemming Rotterdam en daar moeten ze allemaal mee mee. 't Is het minste werk, dat er is. Ouden van dagen, invaliden, moeders met huilende kinderen! Hun woning, hun huisraad, hun speelgoed, bijna alles moeten ze achterlaten. “Ze reerden allemaal, dat ze weg mosten!”, herinnert Wolter zich. Als de soldaten laat in de middag terugkomen, lopen er nogal wat honden rond. Ze zijn van niemand en ze doen niets. Maar er wordt gezegd, dat landverraders ze losgelaten hebben. Als er gevochten wordt, zullen ze gaan blaffen en dan weet de vijand precies, waar de stellingen zijn! De honden worden de een na de ander doodgeschoten.”¹⁶⁷

Ook bij het bombardement op Rotterdam kwamen honden in de knel, maar velen werden toch meegenomen naar de schuilkelders, zoals De Jong ook beschrijft “Op de 11de gingen alle gebouwen op de westpunt van het eiland in vlammen op. De kades werden ontruimd; enkele duizenden mensen werden in schoolgebouwen en andere grote ruimten bijeengebracht, bijna vijfhonderd alleen al in de katholieke school, ‘mannen, vrouwen, kinderen, oude lieden, honden, katten, kanariepietjes, enzovoort’.”¹⁶⁸

Alhoewel fictie, geeft de Leeuwarder Courant op 30 mei een inkijkje in hoe het voor veel dieren geweest moet zijn; “De mensen zeggen van hun huisdieren altijd, dat ze bepaald alles verstaan en begrijpen. En de boeren zeggen dat ook van hun koeien en paarden, hun kippen en andere erfbewoners. Maar helaas verstonden die dieren toch niet onzen omroeper, toen hij de evacuatie van ons dorp aankondigde.. Hadden ze het wel verstaan, dan was er achter dien stoet van wegtrekkende mensen zeker nog een andere gevolgd, eenigszins gelijkende op dien van den Rattenvanger van Hamelen. Nu rende alleen een enkele trouwe viervoeter blaffend naast dien troep angstige en zenuwachtige mensen, tot groote verontwaardiging van een enkele kat, die een veilig plaatsje had gevonden in een kist of een doos, op een arm, een fiets of een kar. (...)

¹⁶⁵ Betsy van Ravenhorst: *Amersfoort, mei 1940: een ordelijke en goed geregelde volksverhuizing*

¹⁶⁶ *De Telegraaf* 08 juni 1940

¹⁶⁷ *Daler soldaten, Opstaan, aankleden, gevechtsbepakking om en marcheren!* Dalen.herdenkt.nl

¹⁶⁸ L. de Jong: *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog, deel 3, Mei '40 pp 233.*

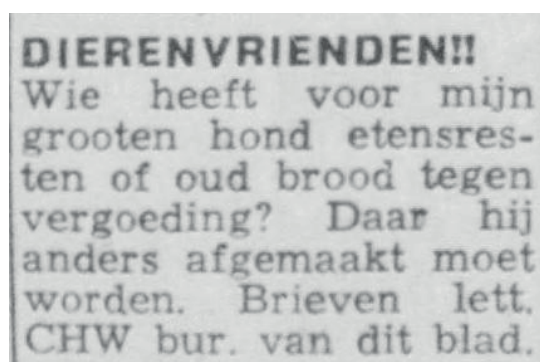
Sorry... gewoon een glorieuze parade
De arme hond kan niet marcheren:
hij kan niet herstellen van wonden
Niet in staat om op zijn poten te lopen... "

Maar Stalin fronst. "Het is niet het geval...
Gooi helden uit de gunst...
Hier is mijn jas... Neem deze mee
Om de held te dragen".

Helaas, het verhaal van Dzhulbar lijkt grotendeels een mythe te zijn, daar waar het de parade betreft. Er liep wel een Dzulbars mee in de parade, mogelijk de hond die zoveel mijnen had gevonden. Een aantal namen zijn bekend: Sergeant Stepan Proklov liep met Bars, Soldaat Mikhail Petrov met de hond Frisky, Vladimir Tikhonyuk met de hond Mukhtar, Sergeant Petr Basov met de hond Dzhulbars, Junior Sergeant Nikolay Kisagulov met de hond Jack, Yuri Rusakov met de hond Kedr, junior sergeant Ivan Drobnitsa met de hond Beer en Igor Sebrov met de hond Dream. Maar ver voor de parade ware de militairen al specifiek uitgenodigd. En er is dagenlang geoefend op correct lopen. De trainingen werden dagelijks 6-7 uur gegeven. Uit de herinneringen van de deelnemers aan deze evenementen vonden ze voor het eerst plaats op de Vladimirweg bij Moskou en bij het stadion. De intensieve voorbereiding op de parade was stressvol voor de deelnemers, en eiste zowel fysieke als morele kracht. Veel handlers die de lange oorlogsjaren hebben meegemaakt, die militaire onderscheidingen hadden, moesten vanaf de basis leren om te marcheren en zelfs een hond aangeliend te houden, een wapen op een schouder dragen, een geweer achter hun rug en de lijn en afstand behouden. Volgens de memoires van veteranen werd deelnemen aan de parade, het deel uitmaken van de parade, gezien als de grootste beloning, vandaar dat de selectie van kandidaten streng was.

Daarnaast was Majoor Mazover zelf gewond aan zijn been, en liep niet mee in de parade. Tot slot, het dragen van een 30 tot 50 kilo zware hond in een dergelijke parade zou te veel van iemand hebben geëist. De beelden van de parade tonen het ook aan. De mars van Chernetsky "Salute of Moscow" klinkt, en daarna volgt de Centrale Kennel School. Generaal Medvedev leidt de bataljons, gevolgd door twee van zijn plaatsvervangers: luitenant-kolonel K.K. Golikov en V.G. Muldewitz, toen plaatsvervangend hoofd van de politieke afdeling van de school, majoor Tankov. De gevechtsweg wordt gedragen door luitenant-kolonel Mikhail Gavrish. Naast hem kapitein Viktor Presnov en luitenant-kolonel Sergei Taraskin, beide frontsoldaten uit de eerste dagen van de oorlog. De bataljonscommandanten waren luitenant-kolonel S.K. Gavrilov en P.G. Rakovich. Mazover is niet aanwezig. Zelfs aan de medaille voor Dzhulbars wordt getwijfeld. Shvabsky schrijft "Tijdens mijn werk in het Centrale Archief van het Ministerie vond ik geen documenten over een hulphond genaamd Dzhulbars. Er is geen persoonlijk dossier over een hulphond genaamd Dzhulbars in het Centraal Archief van het Ministerie van Defensie van de Russische Federatie, en dat mag ook niet, aangezien dit een kwestie is van een militaire eenheid in overeenstemming met het "Handboek voor de training

Ook schrijft de krant "Er is best een plaatsje te vinden, als men de weg maar weet. Want het is in het geheel niet nodig, dat de overweging van "we hebben geen eten meer voor het dier" moet beantwoord worden met "dan zullen we hem maar naar het asyl brengen". Volgens de krant zijn de cijfers van de asielen ontstellend, maar zijn er anderzijds in de fiscale cijfers, de hondenbelasting dus, nog geen sterke dalingen te zien. Het concept van de hondenruilbeurs is echter al veel eerder begonnen, maar heeft nog onvoldoende bekendheid. En steeds meer kranten schrijven daar vanaf januari 1942 over. "Enkele dierenvrienden in den lande staken de hoofden bij elkaar en vonden een oplossing, die in de praktijk ook uitstekend functioneert: de hondendistributie oftewel hondenruilbeurs." Mensen die hun hond niet langer te eten kunnen geven staan die af aan mensen die er wel plaats voor hebben. Met strakke regels, zodat er geen mensen van profiteren door zo een goedkope trekhond of zelfs "hond voor de vivisectie" te krijgen. Honderden aanvragen zouden reeds behandeld zijn. "Zoo verhuist dan b.v. een herder van de familie Jansen te Utrecht, welk dier reeds half en half ten doode was opgeschreven, via de "hondenruilbeurs" naar een boerderij in het Gooi, waar het misschien ook geen vetpot is, doch waar hij goed het leven behoudt. De aanvrager krijgt niet zonder meer een hond: er wordt naar hem geïnformeerd en gaat de verhuizing door, dan wordt een "waarborgcontract" opgemaakt, dat met de medewerking van een bekend advocaat is opgesteld. Daaruit vloeit automatisch voort, dat degene, die niet goed voor de nieuwe levende aanwinst is, geen verdere eigendomsrechten op den hond mag laten gelden. En wie hem aan een ketting legt, komt op de zwarte lijst, die hoeft nooit meer aan te kloppen."

Figuur 49 Advertentie in Haagsche Courant, augustus 1941

De Residentiebode maakt ook gewag van het initiatief van Toepoel, waarbij er wordt vermeldt dat er wel 50 maal zoveel aanvragen liggen van mensen die een hond willen als er honden zijn. Afmaken is dus onnodig, volgens het bericht.³⁵⁷ In de Telegraaf een

³⁵⁷ *Waarschuwing tegen onnodig afmaken van honden, Residentiebode Den Haag 22 januari 1942*

botjes voor hem hebben.’ (Antoon Coolen, 2 sept. 1961)”

De oorlog loopt –in Europa- op zijn einde. Maar dat wil niet zeggen dat het ergste al voorbij is. Half januari worden er tussen de 70.000 en 150.000 mensen uit Limburg geëvacueerd, ze woonden te dicht bij de frontlinie. De meesten gaan naar Friesland, soms per trein, in veewagens, een reis die door de vele aanvallen en het kapotgeschoten spoor vier dagen in beslag nam. Anderen te voet. Families met oude mensen en kleine kinderen mochten paard en wagen meenemen, maar de meesten hadden alleen maar een volgeladen fiets, kruiwagen of hondenkar. Niemand wil iets overlaten voor de bezetters. “Er zijn vreemde taferelen te aanschouwen: een man beukt met een zware hamer op zijn eigen fornuis. ‘Dat de Moffen het niet krijgen!’ Grote stukken vlees worden voor de honden gegooid, alles wat niet meegenomen wordt door de bezitters, wordt als gemeengoed beschouwd: het ligt voor ieder beschikbaar.”⁶⁷⁰

Ook buiten Limburg wordt geëvacueerd, Tiel moet er ook aan geloven, net als andere delen van de Betuwe. Op 1 maart bevrijden eenheden van het Amerikaanse Negende Leger Roermond en Venlo, waarmee de bevrijding van Zuid-Nederland is afgerond. Twee dagen later wordt Den Haag door de Engelsen gebombardeerd met vele honderden doden als gevolg. Op 14 maart keert Koningin Wilhelmina vanuit Londen terug naar Nederland. Twee weken later begint de bevrijding van Oost-Nederland. Winterswijk (31 maart), Doetinchem (1 april) en Almelo op 4 april. Kamp Westerbork wordt op 12 april bevrijd. Het noorden valt langzamerhand in geallieerde handen, op 16 april is Leeuwarden vrij, Groningen was dat al enkele dagen. In hun laatste vertwijfelde pogingen zetten de Duitsers op 17 april de Wieringermeerpolder onder water. Op 23 april begint bij Delfzijl de laatste slag om Nederland. In het bezette westelijk deel van Nederland worden de laatste voorraden brood uitgedeeld. Op 29 april begint de Operatie Manna door de Britse en Amerikaanse luchtmacht. Voedseldroppings worden uitgevoerd bij Den Haag, Leiden en Amsterdam. Een dag later, op 30 april, pleegt Hitler zelfmoord nadat bijna al zijn hoge officieren hem hebben laten vallen. Op 2 mei wordt Delfzijl bevrijd. Twee dagen later neemt Bernard Montgomery met machtiging van generaal Eisenhower de onvoorwaardelijke overgave in ontvangst van alle Duitse strijdkrachten in Nederland, Denemarken en Noord-West-Duitsland. Een dag later is voor Nederland de feitelijke oorlog voorbij.

Hoewel heel veel honden het laatste jaar van de oorlog dus blijkbaar niet hebben overleefd in het bezette deel van Nederland, zijn ze er na vijf mei nog wel. Want bij de vele spontane bevrijdingsfeesten worden niet zelden de nog aanwezige honden versierd meegenomen in het feestgedruis. “Daar liep de jeugd met feestmuts en droegen zelfs paarden en honden een strik in den staart”⁶⁷¹ “Van vrijwel alle huizen wapperde de vaderlandsche driekleur en zelfs

⁶⁷⁰ Velden 1940 -1943, p. 111-12. In Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog deel 10a, eerste band. L. de Jong. P. 472.

⁶⁷¹ Uitgestelde bevrijding van Rotterdam: Het parool : driemaal wekelijks verschijnend bulletin voor Rotterdam en omgeving 07 mei 1945